

EL LLENGUATGE

Tornar-hi (III)

L'adjunció reiterada dels pronoms *en* i *hi* a certs verbs ha arribat a fer que aquestes partícules anessin debilitant llur funció gramatical —és a dir, s'anessin desgramaticalitzant— i, alhora, per tant, s'anessin integrant, enriquint-lo o modificant-lo, al significat del verb que acompanyen. És el que s'ha esdevingut, per exemple, en el cas de *sortir-se'n* i de *mirar-s'hi*. Si bé podem continuar veient els pronoms *en* i *hi* que figuren en aquestes frases com els elements que substitueixen uns grups nominals fàcilment imaginables, el fet és que si ens aturem a considerar detingudament els casos en què les fem servir realment, ens adonem que amb aquests pronoms no fem en realitat cap substitució: *en* i *hi* actuen en aquests conjunts verbals com uns elements modificadors del significat del verb. Es pot dir, doncs, que *sortir-se'n* i *mirar-s'hi* són dues locucions verbals, talment com *sortir-se amb la seva* o *mirar prim*, en què els elements modificadors del significat del verb són mots d'altres categories gramaticals.

Tant el Diccionari Fabra com la Gran Enciclopèdia admeten dues locucions verbals de les que comentem formades amb el verb *tornar*: *tornar-se'n* i *tornar-s'hi*. Creiem que caldria afegir-hi *tornar-hi*, que considerem, d'acord amb el que hem exposat en el nostre comentari anterior, com una autèntica locució verbal, en què el pronom *hi*, més que no pas substituir un complement del verb, en modifica el sentit. El Diccionari Alcover-Moll, en canvi, dedica un apartat a l'ús de *tornar*, segons diu, amb el pronom *hi* com a complement: creiem que és, dit amb altres termes, el mateix que diem nosaltres, car no s'atribueix pas un valor especial als verbs que poden dur indistintament, com a complement, un terme amb significació pròpia i el pronom que el pot substituir. L'Enciclopèdia, però, no deixa d'entrar la frase exclamativa *Tornem-hi!*, usada amb un doble valor (per a manifestar decisió a reprendre una activitat i com a expressió d'impaciència davant una cosa que es repeteix massa sovint), i que, de fet, no és sinó, com tantes altres frases exclamatives (com *Fuig!*, o *Mira!*), una forma d'imperatiu, de la locució que comentem, talment com ho és també una altra frase exclamativa, *Torna-hi!*, que adrecem a algú de qui suposem que l'escarment que ha rebut per una acció que nosaltres reprovem l'induirà segurament a no reincidir-hi.

Albert Jané